

”SE ANTAA MAHDOLLISUUDEN PALATA ASIAAN”

Varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivu, sosiaalialan koulutus

Syksy, 2017

Anna Rauhala

Sosiaalialan koulutus
Lahdensivu

Tekijä	Anna Rauhala	Vuosi 2017
Työn nimi	”Se antaa mahdollisuuden palata asiaan” Varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta	
Työn ohjaaja	Saija Silvennoinen	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta. Aihe oli ajankohtainen, koska uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagoginen dokumentointi nostetaan esille varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen työmenetelmänä.

Opinnäytetyön tietoperusta koostui pedagogisen dokumentoinnin määrittelystä. Sen lisäksi tietoperustassa esiteltiin prosessi havainnoinnista toiminnan arvioimiseen, koska se liittyy vahvasti pedagogiseen dokumentointiin. Pedagoginen dokumentointi lisää osallisuutta varhaiskasvatuksessa, joten osallisuuden käsite määriteltiin tietoperustassa.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineisto hankittiin kyselyn avulla. Tutkimukseen osallistui yhden päiväkodin varhaiskasvattajat ja he vastasivat kyselyyn tiimeittäin. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tuloksista kävi ilmi, että varhaiskasvattajat käyttävät pedagogista dokumentointia vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön sekä toiminnan suunnittelun ja arvioimisen tukena. Suurimpana haasteena pedagogiselle dokumentoinnille mainittiin ajan puute. Valokuvat ja havaintojen kirjaaminen olivat eniten mainittuja pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä tutkimuksessa.

Avainsanat Varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi, osallisuus

Sivut 26 sivua, joista liitteitä 1 sivu

Degree Programme in Social Services
Lahdensivu

Author	Anna Rauhala	Year 2017
Subject	Early childhood educators' views about the execution of pedagogic documentation	
Supervisor	Saija Silvennoinen	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to examine early childhood educators' views about the execution of pedagogic documentation. The goal was to explore how pedagogic documentation is executed and which methods are used in early education.

The theoretical background of this thesis consists of early childhood education, pedagogic documentation and the entire process from observation to evaluation of the activity. In addition, the theoretical background deals with participation, because pedagogic documentation enhances participation in early education.

This thesis was carried out as a qualitative research. The data were collected using a questionnaire. Early childhood educators from one daycare centre participated in the survey. The obtained data were analyzed according to themes.

The results show that pedagogic documentation supports early childhood educators when they cooperate with parents. Moreover, early childhood educators use pedagogic documentation when they plan and evaluate activities. According to the results of the study, early childhood educators wish they had more time for pedagogic documentation. Photographs and observation were the most commonly used methods of pedagogic documentation.

Keywords Early education, Pedagogic documentation, Participation

Pages 26 pages including appendices 1 page

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VARHAISKASVATUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	2
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	2
2.2	Oppimiskäsitys	3
2.3	Oppimisen alueet	3
2.3.1	Kielten rikas maailma	4
2.3.2	Ilmaisun monet muodot.....	4
2.3.3	Minä ja meidän yhteisömme.....	5
2.3.4	Tutkin ja toimin ympäristössäni	5
2.3.5	Kasvan, liikun ja kehityn	5
3	TIETOPERUSTA.....	6
3.1	Pedagoginen dokumentointi.....	6
3.2	Havainnoinnista toiminnan arviointiin.....	7
3.2.1	Havainnointi	7
3.2.2	Dokumentointi.....	9
3.2.3	Analysointi ja tulkinta	10
3.2.4	Suunnittelu ja toteutus.....	10
3.2.5	Arviointi	11
3.3	Osallisuus.....	12
4	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	13
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
5.1	Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	15
5.2	Aineiston hankinta	15
5.3	Aineiston analysointi.....	16
5.4	Tutkimuksen luotettavuus	16
6	TULOKSET	17
6.1	Pedagogisen dokumentoinnin toteuttaminen.....	17
6.1.1	Mitä pedagoginen dokumentointi on?	17
6.1.2	Pedagogisen dokumentoinnin menetelmät.....	17
6.1.3	Pedagogisen dokumentoinnin säännöllisyys.....	18
6.2	Pedagogisen dokumentoinnin hyödyt ja haasteet	18
6.2.1	Tukena vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä	18
6.2.2	Tukena toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa	19
6.2.3	Lapsilähtöisyyden mahdollistuminen.....	20
6.2.4	Pedagogisen dokumentoinnin haasteet.....	20
6.3	Pedagogisen dokumentoinnin kehittäminen.....	20
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	21
	LÄHTEET.....	24
Liite 1	Kyselylomake	

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 37) tuodaan pedagoginen dokumentointi esille pedagogisen toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioimisen keskeisenä työmenetelmänä. Pedagogisen dokumentoinnin avulla varhaiskasvattajat oppivat tuntemaan yksittäistä lasta, hänen kehitystään ja mielenkiinnonkohteitaan paremmin. Yksittäisiä pedagogisia dokumentteja voivat olla esimerkiksi valokuvat, piirroukset tai havainnot.

Pedagogisen dokumentoinnin avulla varhaiskasvattajat tekevät näkyväksi havaintojaan ja sen, mitä ryhmässä tapahtuu. Kuuntelu, huolellinen toiminnan tarkkailu sekä lasten oppimisprosessien ja –strategioiden dokumentointi ovat tärkeässä roolissa. Olennaista on myös, että varhaiskasvattajat ymmärtävät ryhmässä tapahtuvaa toimintaa ilman etukäteen päätettyjä raameja. (Pitkänen, Virkki & Marjanen 2016, 14.)

Pedagogiseen dokumentointiin kuuluu kaksi ulottuvuutta, jotka ovat sisältö ja prosessi. Sisältönä toimivat päivittäiset pedagogiset dokumentit lapsen arjesta varhaiskasvatuksessa. Olennaista sisällössä on se, mitä lapsi tekee ja sanoo. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi tarkoittaa puolestaan pedagogisten dokumenttien pohjalta käytyä keskustelua ja reflektointia. (Pitkänen ym. 2016, 16.)

Pedagoginen dokumentointi vaatii yhteistyötä, reflektointia sekä kommunikaation kulttuuria. Pedagoginen dokumentointi pitäisi saada luonnolliseksi osaksi päivittäistä varhaiskasvatusarkea. Se voi vaatia vanhentuneiden työskentelytapojen murtamista ja vanhojen rituaalien hylkäämistä. Sitä kautta päästään uusiin havaintoihin, ajatuksiin ja tulkintoihin. (Pitkänen ym. 2016, 16.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta. Tämä aihe valikoitui sen ajankohtaisuuden vuoksi. 1.8.2017 astui voimaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jossa pedagoginen dokumentointi nostetaan esille ja asetetaan merkittävään asemaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioimisen näkökulmasta. Pedagogisen dokumentoinnin lisäksi osallisuus on suuressa roolissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Pedagoginen dokumentointi lisää lasten ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, minkä vuoksi osallisuuden käsitteen määrittely on osa tietoperustaani.

Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu varhaiskasvatuksesta toimintaympäristönä, pedagogisesta dokumentoinnista, prosessista toiminnan havainnoinnista toiminnan arvioimiseen sekä osallisuuden käsitteen määrittelystä. Tämän jälkeen esittelen muutaman aiemman tutkimuksen samaan

teemaan liittyen. Aiempien tutkimusten jälkeen esittelen oman tutkimukseni toteuttamista ja tutkimuksesta saatuja tuloksia. Lopuksi pohdin tutkimuksessa syntyneitä johtopäätöksiä ja mahdollisia jatkotutkimusideoita. Opinnäytetyöni toteutettiin yhdessä keskisuuren eteläsuomalaisen päiväkodin varhaiskasvattajien kanssa.

2 VARHAISKASVATUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Esittelen tässä luvussa varhaiskasvatusta toimintaympäristönä. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimii lähtökohtana tässä luvussa tarkasteltavalle oppimiskäsitykselle ja oppimisen alueille.

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen laatima määräys varhaiskasvatustilain pohjalta. Varhaiskasvatus määritellään siinä suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on taata yhdenmukainen ja laadukas varhaiskasvatus koko maassa. Se tukee ja ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista sekä kehittämistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 14) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on yhteiskunnan tarjoamaa palvelua, joka edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä.

Varhaiskasvatustilaisissa on määritelty tarkemmin varhaiskasvatukselle kymmenen tavoitetta. Sen mukaan tavoitteena on:

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä

- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

(Varhaiskasvatuslaki 2015/580 § 2a.)

2.2 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille oppimiskäsitys, joka perustuu vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat toimiessaan toisten kanssa. Vertaisryhmällä ja yhteenkuuluvuuden tunteella on tärkeä merkitys lapsen oppimisen kannalta. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana. Oppimista tapahtuu, kun lapset havainnoivat ja tarkkailevat ympäristöään sekä jäljittelevät muiden toimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

Oppimisen lähtökohtana pidetään lasten aikaisempia kokemuksia ja heidän mielenkiinnon kohteitaan. Tavoitteellinen, sopivasti haastava ja lapsia aidosti kiinnostava toiminta innostaa lapsia oppimaan lisää. Leikillä on erittäin tärkeä merkitys lasten oppimiselle ja on tärkeää, että varhaiskasvattajat ymmärtävät sen pedagogisen merkityksen. Leikissä lapset oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

2.3 Oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä kuvaavat oppimisen alueet, joita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Edellä mainitut oppimisen alueet ohjaavat varhaiskasvattajia pedagogisen toiminnan suunnittelussa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueet eivät ole toisistaan irrallisia kokonaisuuksia,

vaan ne niiden sisältöjä yhdistellään lasten kiinnostuksen mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39.)

2.3.1 Kielten rikas maailma

Kieli on lapselle oppimisen kohde ja väline. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittymistä sekä kielellisen identiteetin vahvistamista. Lapsen kielellistä kehitystä tuetaan monipuolisella varhaiskasvatuksen kieliympäristöllä sekä yhteistyöllä huoltajien kanssa. Kannustavalla palautteella on tärkeä merkitys lapsen kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät, kun hän kokee tulevansa kuulluksi ja kun hänen aloitteisiinsa vastataan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 40–41.)

Kielen ymmärtämisen taidot kehittyvät kielellisellä mallintamisella, toiminnan sanoittamisella ja keskustelemisellä. Lapsia rohkaistaan puhumaan päiväkodissa ja heidän puheen tuottamisen taitoja seurataan ja ohjataan. Kielen käyttötaitojen ohjaus kuuluu myös tähän oppimisen alueeseen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja oman puheenvuoron odottamista. Lisäksi huumorin käyttö lisää lapsen kielen käyttötaitoja. Kielellisen muistin ja sanavaraston laajentaminen on varhaiskasvattajien tehtävä ja sitä voi toteuttaa esimerkiksi laululeikkien ja lorujen avulla. Lastenkirjallisuudella on tärkeä rooli tällä oppimisen alueella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 40–41.)

2.3.2 Ilmaisun monet muodot

Lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun tukeminen on yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä. Ilmaisun eri muotojen yhdisteleminen ja taiteellinen kokeminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, myönteistä minäkuvaa sekä sosiaalisten taitojen kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen avulla tarjotaan lapsille mahdollisuus hahmottaa maailmaa heitä kiinnostavalla tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42.)

Musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille musiikillisia elämyksiä ja vahvistaa lasten suhdetta musiikkiin. Laulaminen, loruttelu, erilaisten soitinten soittaminen, musiikin kuuntelu ja musiikkiliikunta ovat tämän oppimisen alueen tärkeitä sisältöjä. Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Erilaisien toimintatapojen, kuten maalaamisen, piirtämisen, rakentamisen ja mediaesitysten tekemisen harjoittelu ja mahdollistaminen on tärkeää. Sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun kuuluvat puolestaan draamaan ja tanssiin rohkaiseminen leikin keinoin. Lasten ideoihin tarttuminen on tärkeässä roolissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42–43.)

2.3.3 Minä ja meidän yhteisömme

Tällä oppimisen alueella eettisen ajattelun kehittymisen tukeminen on tärkeää. Lisäksi erilaisiin katsomuksiin, lähiyhteisön menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen tutustuminen kuuluvat tähän oppimisen alueeseen. Ystävyyden, oikean ja väärän, oikeudenmukaisuuden tai ilon ja surun pohtiminen ovat hyviä keinoja eettisen ajattelun kehittämiseksi. Katsomuskasvatuksessa puolestaan tutustutaan lasten uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Menneisyyden tutkiminen onnistuu esimerkiksi lasten elämänkokemuksen avulla ja lähiyhteisön jäseniin ja ympäristöön tutustumalla. Nykyhetken tutustutaan lasta kiinnostavien ajankohtaisten asioiden avulla. Tulevaisuuden pohtiminen onnistuu esimerkiksi vuodenaikojen avulla tai lapsia kiinnostavien ammattien kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43–44.)

2.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Tähän oppimisen alueeseen kuuluvat matemaattisen ajattelun kehittyminen, ympäristökasvatus ja teknologiakasvatus. Lapset tutustuvat matematiikkaan leikin avulla ja lapsille tarjotaan mahdollisuuksia vertailla ja luokitella asioita sekä löytää säännönmukaisuuksia. Tilan ja tason hahmottaminen on myös tärkeää ja lapsia kannustetaan tutkimaan erilaisia kappaleita ja muotoja leikissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44–45.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten suhdetta luontoon. Siihen kuuluu kolme ulottuvuutta, jotka ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta. Ympäristökasvatusta toteutetaan sekä lähiympäristössä että rakennetussa ympäristössä. Ympäristökasvatukseen kuuluu luonnon ja sen kasvien ja eläinten kunnioittamisen opettelu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45.)

Teknologiakasvatukseen puolestaan kuuluu tietoteknologisiin laitteisiin ja niiden toimintaan tutustuminen. Sen tavoitteena on kannustaa lapsia kokeilevaan ja tutkivaan työtapaan. Teknologisten ilmiöiden tutkimiseen soveltuvat hyvin esimerkiksi lasten lelut ja niiden toiminnan tutkiminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44–46.)

2.3.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Tähän oppimisen alueeseen kuuluu liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavan elämäntavan luomisessa. Liikunnan kokemisen ilo on yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista. Ohjatun liikunnan lisäksi lapsilla pitää olla mahdollisuus monipuoliseen omaehtoiseen liikkumiseen. Kehontuntemuksen ja –hallinnan harjoittelu on

varhaiskasvatuksen tehtävä. Lisäksi erilaisten motoristen taitojen harjoittelu kuuluu tähän oppimisen alueeseen. Ruokakasvatukseen kuuluvat positiivisen suhtautumisen opettelu ruokaan ja syömiseen, kiireetön ruokailumapiiri ja hyvien pöytätapojen noudattaminen. Terveysteen ja turvallisuuteen liittyviin tavoitteisiin kuuluu omasta hygieniasta huolehtiminen sekä liikkumisen, levon ja ihmissuhteiden merkityksen ymmärtäminen. Avun pyytämisen harjoittelu on myös tärkeää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46—47.)

3 TIETOPERUSTA

Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu pedagogisesta dokumentoinnista, prosessista toiminnan havainnoinnista toiminnan arvioimiseen sekä osallisuuden käsitteen määrittelystä. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen näitä aiheita.

3.1 Pedagoginen dokumentointi

Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa pedagogisen dokumentoinnin käyttöön varhaiskasvatuksessa. Sillä tarkoitetaan varhaiskasvatuksen työmenetelmää, joka perustuu suunnitteluun, toteuttamiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen. Pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan tietoa muun muassa lapsen elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista sekä oppimisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37.)

Pedagogisen dokumentoinnin avulla tehdään näkyväksi lapsen oppimista lapselle itselleen sekä hänen vanhemmilleen. Oppimista ja kasvua voidaan tarkastella erilaisten dokumenttien kuten piirustusten tai valokuvien kautta lapsen kanssa yhdessä. Lapsen tiedot ja taidot tulevat esille pedagogisen dokumentoinnin avulla ja niitä hyödynnetään toiminnan suunnittelussa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37.) Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan osoittaa, mitä on vuorovaikutukseen perustuva oppiminen (Heinimaa 2000, 58).

Rintakorven (2009, 85) mukaan pedagoginen dokumentointi mahdollistaa varhaiskasvatuksen esille tuomisen koko varhaiskasvatusyhteisölle, vanhemmille ja mahdollisesti muille kuntalaisille. Pedagogiset dokumentit muodostavat lapsen varhaiskasvatuksesta kokonaisuuden, joka toimii siltanä kodin ja päiväkodin välillä. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa varhaiskasvatuksen näkyväksi tekemisen myös yhteiskunnassa.

Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen suunnittelu mahdollistuu pedagogisen dokumentoinnin avulla. Dokumentoinnin avulla saadaan arvokasta tietoa

ja ymmärrystä lapsista, mitä voidaan hyödyntää esimerkiksi erilaisten työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden sekä menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa lasten kiinnostuksen mukaan. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37.)

Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan lisätä varhaiskasvattajien ja vanhempien välistä yhteistyötä. Dokumenttien tulkitseminen ja yhteinen keskustelu niiden pohjalta on hyvä tapa luoda suhdetta vanhempiin ja saada heidät mukaan kasvatusyhteistyöhön. Vanhempia pohdituttaa usein suhteen luominen varhaiskasvattajiin ja se, mitä heiltä odotetaan vanhempiina. Varhaiskasvattajat puolestaan pohtivat usein, kuinka keskustella vanhempien kanssa ja miten saada heidät osallisiksi päiväkotiarkeen. Pedagogiset dokumentit ovat hyvä keino keskustelun avaukselle, joissa etsitään vastauksia edellä mainittuihin kysymyksiin. (Keskinen & Lounassalo 2011, 205–206.) Pedagogiset dokumentit auttavat matkan varrella kertyneiden kokemusten, oivallusten, onnistumisten, haasteiden ja kehittämistarpeiden muistamisessa (Rintakorpi 2009, 86).

Pedagogisessa dokumentoinnissa ei ole kyse arvioinnista vaan arvon antamisesta. Pedagogisen dokumentoinnin avulla päästään lähelle lähikehityksen vyöhykkeen käsitettä, koska dokumentointi kannustaa kasvattajia ja lapsia ylittämään itsensä. Lasten puutteiden ja aikuisten virheiden etsimisen sijaan kiinnitetään huomio onnistumisiin. Tavoitteena on huomata se kaunis ja hyvä, mitä lapsen elämässä on. (Keskinen & Lounassalo 2011, 203–204.)

3.2 Havainnoinnista toiminnan arviointiin

Koivunen ja Lehtinen (2015, 15) esittelevät kirjassaan prosessin toiminnan havainnoinnista sen arviointiin. Prosessi alkaa havainnoinnista ja jatkuu dokumentoinnin, analysoinnin ja tulkinnan kautta suunnitteluun ja toteutukseen sekä arviointiin.

3.2.1 Havainnointi

Havainnoinnin avulla varhaiskasvattajat oppivat tuntemaan lasta sekä löytämään syitä hänen käyttäytymiselleen. Havainnoimalla saa tietoa muun muassa lapsen kokemuksista, mielenkiinnon kohteista sekä kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Havainnoimalla saatu tieto on toiminnan suunnittelun lähtökohta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 16.)

Säännöllisen havainnoinnin avulla varhaiskasvattajat pystyvät ymmärtämään lapsen käyttäytymistä ja siihen johtaneita syitä. Varhaiskasvattajilla

täytyy olla tietoa lapsen yleisestä kasvusta ja kehityksestä, jotta he pystyvät suhteuttamaan havainnoimalla saadut tiedot lasten yleiseen kehitykseen. Havainnoitavia alueita voivat olla esimerkiksi tunne-elämän kehitys, kognitiivinen kehitys, kielellinen kehitys, motoristen taitojen oppiminen, sosiaalisten taitojen omaksuminen tai leikkitaitojen kehittyminen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 19.)

Heikka, Hujala, Turja & Fonsén (2016, 63) kuvailevat käytännön kehittämishankkeessa mukana olleiden varhaiskasvattajien kokemuksia havainnoinnin avulla kasvaneesta lapsituntemuksesta. Varhaiskasvattajat kertoivat, että lasten vahvuudet tiedostettiin paremmin havainnoinnin avulla ja lapsista löytyi uusia puolia. Säännöllisellä havainnoinnilla huomattiin olevan suuri merkitys.

Ennen lapsen havainnointia on päätettävä havainnoinnin syyt ja mihin havainnoimalla saatua tietoa aiotaan käyttää. Lisäksi on tärkeää rajata mitä havainnoidaan, milloin havainnoidaan, miten havainnoidaan ja missä havainnoidaan. Havainnoijan määrittämien on myös tärkeää. Varhaiskasvatuksessa havainnointi on usein ei-strukturoitua eli vapaamuotoista havainnointia tai strukturoitua havainnointia, jossa käytetään apuna erilaisia lomakkeita tai arviointivälineitä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 33.)

Objektiivinen suhtautuminen on yksi havainnoinnin perusedellytyksistä. Monesti ryhmän varhaiskasvattajat haluavat olla yhtä mieltä asioista ja keskinäinen luottamus saattaa vaikuttaa lapseen suhtautumiseen. Mikäli jollakin heistä on jonkinlainen käsitys lapsesta, se saattaa helposti siirtyä muillekin varhaiskasvattajille. Kasvattajien on siis tärkeää huomata, että lapsia havainnoidaan ilman ennakoasenteita. Objektiivinen tieto vähentää kasvattajan ennakoasenteita ja lisää myönteisiä tunteita. (Koivunen & Lehtinen 2015, 62–63.)

Lasten yksilöhavainnointia voi suorittaa päiväkodin perustoiminnoissa, leikissä, oppimistilanteissa tai siirtymätilanteissa. Yksilöhavainnoinnissa lapsi voi toimia yksin tai olla osana lapsiryhmää. Ryhmässä tapahtuva yksilöhavainnointi voi antaa hyödyllistä tietoa esimerkiksi lapsen sosiaalisista suhteista tai asemasta ryhmässä. Lapsen havainnoimisen tulisi olla jatkuvaa, jotta hänen taidoistaan ja kehityksestään saadaan kokonaisvaltainen käsitys. Yksilöhavainnoinnin avulla varhaiskasvattaja pystyy suunnittelemaan toimintaa lasten kiinnostuksenkohteiden pohjalta ja siten toiminnassa on riittävästi haastetta ja toiminta on riittävän monipuolista. (Koivunen & Lehtinen 2015, 36–37.)

Varhaiskasvattajat osaavat usein kuvata ryhmäänsä erilaisilla adjektiiveilla, jotka kertovat ryhmän dynamiikasta. Ryhmää havainnoimalla varhaiskasvattajat saavat selityksiä ryhmässä tapahtuvalle toiminnalle ja lasten käyttäytymiselle. Lisäksi tieto lasten välisistä sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksesta toistensa kanssa on tärkeää. Pienryhmätoiminnan aikana teh-

dyt havainnot antavat kasvattajalle luotettavaa tietoa ryhmästä. Havainnoimalla voi poimia erilaisia myönteisiä ryhmäilmiöitä. Niitä ovat esimerkiksi lasten sosiaalisten taitojen opettelu, lasten oppiminen toisiltaan tai hyvät käytöstavat toisia kohtaan. Kielteisiä ryhmäilmiöitä ovat kiusaaminen, liiallinen klikkiytyminen tai yleinen levottomuus. Mikäli näitä edellä mainittuja asioita havaitaan, niihin pitää puuttua heti. (Koivunen & Lehtinen 2015, 39—40.)

Havainnoinnin tulokset ovat hyödyllisiä silloin, kun keskustellaan lapsesta tiimissä, moniammatillisessa tiimissä tai huoltajien kanssa. Lapsesta ollut huoli saattaa saada luonnollisen selityksen tai osoittautua aiheettomaksi, kun varhaiskasvattaja kertoo havainnoistaan. Toisaalta havainnoistaan kertova varhaiskasvattaja saattaa saada muutkin vakuuttumaan siitä, että asiassa on syytä huoleen. Mikäli varhaiskasvattajan puhe sisältää paljon tulkintoja ja oletuksia tarkkojen havaintojen sijasta, saattaa syntyä ammatillisen uskottavuuden ongelmia. (Koivunen & Lehtinen 2015, 34.)

Joskus havainnoin avulla saatetaan etsiä vahvistusta omille uskomuksille ja ennakkokäsityksille lapsesta. Mikäli lapsen kehitys huolestuttaa varhaiskasvattajia tai vanhempia, saatetaan kutsua varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoimaan lasta. Ryhmän varhaiskasvattajien havainnointi on kuitenkin myös tärkeää, koska kahden eri henkilön tekemät havainnointitulokset voivat joko tukea toisiaan tai tuoda uusia näkökulmia asiaan. Niiden avulla voidaan jatkaa yhteiseen arviointiin ja toiminnan suunnitteluun. (Koivunen & Lehtinen 2015, 17.)

3.2.2 Dokumentointi

Esimerkkejä erilaisista dokumentointitavoista ovat paperi, vihko, kansio, lomakkeet, valokuvat, videot, sadutus, portfolio ja äänittäminen. Paperi on hyvä ja helppo keino, koska se on nopeasti saatavilla ja se soveltuu moniin eri tilanteisiin. Vihon käyttäminen on hyödyllinen tapa, koska siihen voi kerätä tietoa lapsikohtaisesti ja tiedot pysyvät samassa paikassa. Kansioon puolestaan on helppo liittää eri havainnoijien dokumentteja lapsesta. Lomakkeen käyttäminen dokumentointivälineenä auttaa kiinnittämään huomiota juuri niihin asioihin, joista halutaan saada tietoa. Lisäksi lomakkeen avulla on helppo saada kokonaiskäsitys tilanteesta. Valokuvaaminen on keino havainnollistaa jokin tilanne ja dokumentti syntyy nopeasti. Videon käyttäminen on hyvä keino esimerkiksi silloin, kun tilanne halutaan katsoa uudelleen tai näyttää jollekin henkilölle, joka ei ole ollut tilanteessa paikalla. Sadutuksen avulla saadaan dokumentoitua lapsen ajatus hänen omin sanoin. Portfolio antaa mahdollisuuden monipuoliseen dokumentointiin varhaiskasvatuksessa. Äänittäminen on hyvä keino lasten kielellisten taitojen dokumentointiin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 81—82.)

Lasten tekemiä tuotoksia voidaan käyttää myös dokumentteina. Yleensä erilaisten kirjallisten ja muiden tuotosten tavoitteena on tarjota mahdollisuus lapselle harjoitella erilaisia taitoja. Samaan aikaan varhaiskasvattajat

voivat kuitenkin havainnoida esimerkiksi lapsen kynäotetta, silmän ja käden yhteistyötä, matemaattisia taitoja tai keskittymiskykyä. Lasten tuotokset pitkältä ajalta antavat varhaiskasvattajille mahdollisuuden saada käsityksen lapsen taitojen kehityksestä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 79–80.)

3.2.3 Analysointi ja tulkinta

Koivunen ja Lehtinen (2015, 94) kirjoittavat, että dokumentoimalla saadut havainnointitulokset analysoidaan ryhmän muiden varhaiskasvattajien ja lapsen huoltajien kanssa. Analysointivaiheessa saadut havainnot tai muut dokumentit luokitellaan kehityksellisten osa-alueiden mukaan esimerkiksi erottelemalla puheeseen ja motoriikkaan liittyvät alueet toisistaan.

Havainnot ja dokumentit ovat tarpeettomia ilman oikeanlaista tulkintaa. Tulkintaan sisältyvät mielikuva ja havainto. Tässä yhteydessä tulkinta voidaan ymmärtää käsitteelliseksi arvostelmaksi, joka edellyttää tietoa lapsen kehityksestä ja ymmärrystä havainnoitavasta lapsesta. Havainnon ja tulkinnan erottaminen on tärkeää, koska muuten on vaarana, että varhaiskasvattajat tekevät virheellisiä tai liian nopeita ja harkitsemattomia tulkintoja. Mikäli näin käy ja ne alkavat ohjaamaan varhaiskasvattajien toimintaa, lapsi saattaa jäädä ilman tarvitsemaansa tukea. (Koivunen & Lehtinen 2015, 94.)

Tulkintojen tekemiseen vaikuttavat monet eri asiat. Varhaiskasvattajien tiedoilla ja ymmärryksellä sekä omalla ajattelulla on merkitystä. Lisäksi varhaiskasvattajan käsitys ja mielikuva lapsesta vaikuttaa. Asenteet, omat kokemukset, elämäntilanne, arvot ja mielikuvat lapsen perheestä vaikuttavat varhaiskasvattajien tekemiin tulkintoihin. Edellä mainitut asiat vaikuttavat väistämättä tulkintoihin. Lapsen haastava käytös saattaa välillä turhauttaa varhaiskasvattajia ja olisi tärkeää, ettei negatiivisten tunteiden anneta vaikuttaa tulkintoihin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 94–95.)

3.2.4 Suunnittelu ja toteutus

Koivunen ja Lehtisen (2015, 97) mukaan toiminnan suunnittelu ja toteutus perustuvat havainnoinnin, dokumentoinnin, analysoinnin ja tulkinnan kautta saatuihin tuloksiin, joiden pohjalta asetetaan varhaiskasvatukselle tavoitteita. Tämän prosessin avulla toiminta pysyy lapsilähtöisenä aikuislähtöisen toiminnan sijaan. Toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon lasten vahvuudet ja tuen tarpeet sekä pienryhmätoiminta koko ryhmän toimintaa unohtamatta.

Kokonaisvaltaisuus kuvaa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogista toimintaa. Yhtenä tärkeänä tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia ja oppimista. Toiminnan suunnittelua tapahtuu lasten omaehtoisena toimintana, lasten ja kasvattajien yhdessä ideoiden tai kasvattajien johdolla suun-

nitellen. Nämä kaikki täydentävät toisiaan ja täten varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta muodostaa kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36.)

Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa pitää ottaa huomioon mahdolliset tukitoimet, joita ryhmän lapsilla voi olla. Tukitoimet suunnitellaan yhdessä lapsen vanhempien ja muiden asiantuntijoiden kanssa ja niistä laaditaan varhaiskasvatuksen kuntoutussuunnitelma. Lapsen tuen tarpeen arviointi perustuu arvioijan näkemykseen siitä, mikä on lapsen kehityksessä tavallista ja millä osa-alueilla on tuen tarvetta. Tuen tarvetta arvioidessa on pohdittava, mikä on tuen tarvetta ja mikä yksilölliseen kehitykseen liittyvää. (Koivunen & Lehtinen 2015, 98–99.)

Toimintaa suunnitellessa varhaiskasvattajien on hyvä tuntea Vygotskin kehittämä lähikehityksen vyöhykkeen teoria, jolla tarkoitetaan sellaista taidollisen ja taidollisen osaamisen aluetta, jossa lapsi pystyy jonkin taidon suorittamaan aikuisen avulla. Kun varhaiskasvattajat toimivat lapsen kanssa lähikehityksen vyöhykkeellä, he auttavat lasta kehittymään ja oppimaan uuden taidon. (Koivunen & Lehtinen 2015, 99–100.)

3.2.5 Arviointi

Arviointi on keskeinen toimintamuoto, jota käytetään toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Arviointi voi keskittyä esimerkiksi lapsen kehitykseen liittyviin seikkoihin tai vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Havainnoinnin ohella arviointi lisää varhaiskasvattajan tietoa ja ymmärrystä lapsesta. Arvioinnin tulee olla säännöllistä, jotta toimintaa voidaan suunnitella vastamaan lasten sen hetkistä kehitystasoa. Havaintojen arvioinnissa on tärkeää keskittyä erityisesti lapsen oppimaan oppimiseen, pelkkä tietojen ja taitojen omaksumisen arviointi ei siis riitä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 101–103.)

Arviointi tukee lapsen oppimista ja kehitystä. Sen avulla on mahdollista tunnistaa lisätuen tarve ja tarjota tukea oppimisvaikeuksiin. Lapsen mukaan ottaminen arviointiprosessiin on tärkeää, koska se tukee hänen metakognitiivisten taitojensa kehittymistä, mikä tarkoittaa muun muassa oman toiminnan reflektointiin saatavia valmiuksia. Arviointi auttaa rakentamaan minäkuvaa, koska se lisää lapsen tietoisuutta itsestään. Varhaiskasvattajien antamalla palautteella on tärkeä merkitys ja heidän tehtävänä on tuoda myös omat havaintonsa lapselle itselleen pohdittavaksi. (Heikka ym. 2016, 58.)

Lapsista lähtevä varhaiskasvatuksen suunnittelu mahdollistuu arvioinnin kautta. Varhaiskasvattajien suunnitteluprosessin keskeisenä lähtökohtana toimii koottu havainnointitieto, kun he palaavat lapsista tehtyihin havaintoihin ja arviointeihin arvioidessaan toteutettua toimintaa. Arviointitiedon

avulla varhaiskasvattajat pystyvät mukauttamaan toiminnan lasten kehitystä ja oppimista tukevaksi. Lapsia kuulemalla toiminnasta saadaan lapsille merkityksellistä ja motivoivaa. (Heikka ym. 2016, 59–60.)

Yhteistyön luominen varhaiskasvattajien ja vanhempien välille on varhaiskasvattajien ammatillinen tehtävä. Yhteistyön laadulla on tärkeä merkitys. Se ei kerro yhteistyön laadusta, vaikka varhaiskasvatussuunnitelmapalaveri, vanhempainilta ja isänpäivätilaisuus olisi järjestetty. Oleellisempaa yhteistyön laadun arvioinnissa on yhteisten tavoitteiden asettaminen ja niihin pääseminen. Yksinkertaisesti ja selkeästi ilmaistujen tavoitteiden toteutumista on helpompi arvioida. Tavoitteet asetetaan usein siten, että lasten toiminnassa tapahtuisi jokin muutos. On hyvä muistaa, että tavoitteet voi asettaa myös varhaiskasvattajille ja heidän toiminnalleen, mikä auttaa lasta pääsemään hänelle asetettuun tavoitteeseen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 114.)

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön arvioinnissa tulee huomioida se, että vanhemmat ovat erilaisia ja he kaipaavat erilaisia yhteistyömuotoja. Toiset toivovat jatkuvaa yhteistyötä, kun taas toisille riittää vähäinen yhteistyö. Varhaiskasvattajien tulee kunnioittaa vanhempien toiveita, mutta silti arvioida millaiselle yhteistyölle kunkin perheen kohdalla on tarvetta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 115.)

3.3 Osallisuus

Osallisuuden käsite liittyy vahvasti pedagogiseen dokumentointiin. Pedagoginen dokumentointi lisää dialogisuutta päiväkotiarjessa, koska se kannustaa varhaiskasvattajia poimimaan ideoita lapsilta omien kokemustensa rinnalle. Ideoita saa kuuntelemalla ja havainnoimalla lapsia heitä kiinnostavissa toiminnoissa. Ymmärrys lasten osallisuudesta kulttuurisena toimijana ja kansalaisena on voimistunut. Lasten osallisuus toteutuu parhaiten aikuisten ponnistellessa pedagogisen dokumentoinnin avulla lasten elämysmaailmaan. (Keskinen & Lounassalo 2011, 203.)

Eskelin ja Marttilan (2013, 78) mukaan osallisuus voidaan määritellä lasten, varhaiskasvattajien ja yhteisön vuorovaikutuksen kautta. Osallisuuden määrittely ja toteutuminen päiväkodissa mahdollistaa kasvuyhteisöksi kehittymisen. Osallisuudessa on olennaista, että lapsi kokee olevansa arvotettu ja tärkeä oman päiväkotiryhmänsä jäsen. Yhdessä elämiseen liittyvä kokemus on tärkeää ja sitä kautta lapsi kokee tulevaisuuden kohdatuksi ja hän kokee olevansa turvassa. Osallisuus päiväkodissa on enemmän kuin mahdollisuus osallistumiseen.

Lasten osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoitus aikuisilta lapsille, mihin on liitetty paljon positiivisia merkityksiä. Kun lapsille mahdollistetaan omien kokemusten, näkemysten ja arvostusten pohtiminen sekä ideoiminen ja toimintaan osallistuminen, heidän kykynsä ajatella

omaa ajatteluaan lisääntyä, käsitys itsestä selkiytyy ja itseluottamus kasvaa. Osallisuutta lisäävä pedagogiikka noudattaa myös yhteiskunnallisia arvojamme. Lasten näkemysten ja aloitteiden kuuleminen mahdollistaa lasten toimijuuden. (Turja 2016, 53.)

Osallisuus toteutuu vain, jos aikuiset löytävät lasten näkökulman asioihin. On erittäin tärkeää että lapsella on kokemus kuulluksi ja hyväksytyksi tulemisesta. Lasten aktiivinen kannustaminen vuorovaikutukseen ja omien mielipiteiden ilmaisemiseen mahdollistaa tämän. On tärkeää, että päiväkotiarjessa jätetään aikaa hiljaisille hetkille, joissa mahdollistetaan kiireetön keskustelu ja kommunikointi. (Roos 2016, 56.)

Osallisuuteen liittyvät oppinen ja kasvaminen aikuisen turvassa. Mahdollisuus omatoimisuuden harjoitteluun ja toiminnan suunnitteluun sekä toteutukseen ovat osallisuutta. Aikuisen tehtävä on tarjota lapselle onnistuneita vaikuttamiskokemuksia, jotta lapsi voi rakentaa luottamusta omiin kykyihinsä ja opetella sitoutumista toimintaan. Täten lapsi oppii ottamaan ja kantamaan vastuuta pienin askelin. Kun lapsen tarpeet huomioidaan, se rakentaa lapsen luottamusta aikuisiin. (Leinonen, Venninen & Ojala 2011, 93.)

Yhteisöllisyys liittyy vahvasti osallisuuteen. Yksilöllisyyden korostamisesta ollaan siirtymässä kohti ryhmän jäsenyyttä ja yhteistä toimintaa lasten ja aikuisten välillä. Osallisuuteen liittyy aikuisten ja lasten tasavertainen toiminta ja neuvottelu. Lapset nähdään toimijoina ja heidän oikeuttaan tulla kuulluksi arvostetaan. (Turja 2016, 47.) Vuorovaikutusta tapahtuu päiväkodissa monella eri tasolla. Toisen ja toisen näkökulmien kunnioittaminen on tärkeää lapsen ja aikuisen kahden keskisissä hetkissä, ryhmätilanteissa sekä aikuisten ja lasten keskinäisissä suhteissa. Aikuinen ottaa päävastuun vuorovaikutuksesta ja antaa lapsen harjoitella vuorovaikutustaitoja turvalisessä ympäristössä. (Roos 2016, 55.)

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tässä luvussa esittelen aiempia tutkimuksia pedagogiseen dokumentointiin liittyen. Luvussa 7 vertaan näiden tutkimusten tuloksia omiin saamiini tuloksiin.

Maunula ja Sirjala (2014) ovat tehneet opinnäytetyönsä kasvattajien näkemyksistä pedagogisesta dokumentoinnista. He ovat selvittäneet laadullisessa tutkimuksessaan minkälaista pedagogista dokumentointia varhaiskasvattajat käyttävät ja kuinka pedagogisia dokumentteja voidaan käyttää kasvatuskumppanuuden tukena.

Tutkimukseen osallistui useamman päiväkodin varhaiskasvattajia. Kasvat-tajien ja päiväkotien välillä ilmeni eroja pedagogisen dokumentoinnin laa-juudessa ja intensiteetissä. Tutkimuksesta selviää, että kynä ja paperi sekä valokuvaus ovat suosituimpia dokumentointikeinoja. Lisäksi kaikissa tutki-mukseen osallistuneissa päiväkodeissa oli käytössä kasvunkansiot. Kaikki tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvattajat kokivat pedagogisten doku-menttien tukevan kasvatuskumppanuutta. Dokumentit ovat toimineet keskustelun avaajina ja muistamisen tukena vanhempien kanssa käytä-vässä yhteistyössä. Pedagogisen dokumentoinnin haasteeksi varhaiskas-vattajat nimesivät kiireen ja ajan puutteen.

Rintakorpi (2010) on tehnyt Pro Gradu- tutkielmansa lasten toiminnan do-kumentoinnista varhaiskasvatuksessa. Tässä monimenetelmäisessä tutki-muksessa on selvitetty muun muassa mitä lasten toiminnan dokumen-tointi on, kuinka varhaiskasvattajat suhtautuvat toiminnan dokumentoin-tiin ja kuinka sen avulla voidaan vahvistaa vuorovaikutusta lapsen eri ym-päristöjen välillä.

Tutkimuksessa selviää, että varhaiskasvattajat käyttävät havainnointia ja dokumentointia saadakseen lisää tietoa lapsista ja heidän vuorovaikutus-suhteistaan. Useimmat vastaajat kertoivat, että he käyttävät selville saa-miaan tietoja esimerkiksi toiminnan muokkaamisessa paremmin lapsille sopivaksi. Lasten ja vanhempien osallisuus mahdollistuu, kun päiväkodissa tapahtuvia tunnelmia välitetään kotiin ja lapsi voi palata niihin aina uudel-leen. Se lisää vuorovaikutusta eri ympäristöjen välillä. Tutkimukseen osal-listuneet varhaiskasvattajat mainitsivat käyttävänsä esimerkiksi videointia, erilaisia lomakkeita, valokuvia ja muistiin kirjaamista pedagogisen doku-mentoinnin keinoina.

Airion ja Palmroosin (2016) opinnäytetyössä selvitettiin varhaiskasvatta-jien näkemyksiä satakielipedagogiikan toteuttamisesta integroidussa eri-tyisryhmässä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää toimivia käytäntöjä sa-takielipedagogiikan toteuttamisesta ja löytää mahdollisia kehittämiskoh-teita. Tässä tutkimuksessa pedagoginen dokumentointi nousee esille ke-hittämisen näkökulmasta. Varhaiskasvattajat kokevat, että heillä ei jää sille riittävästi aikaa, mutta ymmärtävät kuitenkin sen tärkeyden. Varhaiskas-vattajat tuovat esille valokuvauksen, videokuvauksen, havaintojen kirjaa-misen, lapsihaastattelut, piirustusseinän ja projektikansion pedagogisen dokumentoinnin menetelminä.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaan tutkimukseni toteuttamista. Aluksi esittelen tutki-mustehtävän ja -kysymykset. Sen jälkeen käsittelen aineiston hankintaa, jonka toteutin kyselyn avulla. Kolmannen alaluvun aiheena on aineiston

analysointi, teemoittelu. Viimeisenä tässä luvussa pohdin tutkimuksen luotettavuutta.

5.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta. Tämän tutkimustehtävän pohjalta muotoutui kolme tutkimuskysymystä, jotka ovat:

1. Miten pedagogista dokumentointia toteutetaan varhaiskasvatuksessa?
2. Millaisia hyötyjä ja haittoja pedagogiseen dokumentointiin liittyy?
3. Kuinka pedagogista dokumentointia voisi kehittää?

5.2 Aineiston hankinta

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata todellista elämää, joka nähdään moninaisena. Lisäksi yritetään löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161.)

Aineisto kerättiin kyselyn avulla. Kyselytutkimuksen etuna voidaan pitää laajan tutkimusaineiston saavuttamista, koska siihen voi osallistua paljon henkilöitä ja heiltä voidaan kysyä monia asioita. Toisaalta kyselytutkimuksen avulla hankitussa aineistossa tutkija ei voi varmistua vastaajien suhtautumisesta kyselyyn ja siitä ovatko he vastanneet huolellisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Varhaiskasvattajat vastasivat kyselylomakkeeseen tiimeittäin. Tästä oli tarkoitus olla hyötyä myös työelämälle, koska jokaisen tiimin tuli mietittyä omia pedagogiseen dokumentointiin liittyviä käytäntöjään. Lisäksi se saatoi herätellä tiimejä pedagogisen dokumentoinnin käyttöön jokapäiväisessä arjessa. Säännöllinen dokumentointi vaatii toimivaa tiimiä, joten toivon, että opinnäytetyöni kannusti yhteiseen tekemiseen varhaiskasvattajien keskuudessa. Kyselylomakkeen valinta aineistonkeruumenetelmäksi tuntui luonnollisimmalta, koska jokainen tiimi sai täyttää sen heille parhaiten sopivaan ajankohtaan. Sain tutkimukseeni neljä vastausta eli siihen osallistui yhteensä kaksitoista varhaiskasvattajaa.

Kyselylomake koostui avoimista kysymyksistä, joissa esitettiin kysymys ja jätettiin tilaa vastausta varten. Avointen kysymysten avulla saatujen vastausten ajatellaan tuovan esille sellaisia näkökulmia, jotka eivät ole tulleet tutkijan mieleen etukäteen. Avoimet kysymykset mahdollistavat vastaajien ilmaista itseään vapaasti ja niiden avulla saadaan selville vastaajien tietämys aiheesta sekä voidaan osoittaa keskeiset asiat vastaajien ajattelusta. (Hirsjärvi ym. 2013, 198—201.)

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysointimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Teemoittelussa nostetaan aineistosta esiin tutkimusongelmia valaisevia teemoja. Tekstimassasta etsitään ja sen jälkeen erotellaan tutkimusongelmien kannalta olennaiset aiheet. (Eskola & Suoranta 1998, 175–179.) Teemoittelussa on kyse yleisellä tasolla luokittelusta (Kananen 2008, 91).

Teemoittelua suositellaan aineiston analysointitavaksi silloin, kun johonkin käytännölliseen ongelmaan etsitään ratkaisua. Sen vuoksi se sopi tähän opinnäytetyöhön analysointitavaksi. Teemoittelussa yhdistetään teoria ja empiria, mikä näkyy käytännössä sitaattien käyttönä tutkimustulosten esittelyssä. Sitaatit perustelevat tutkijan tekemää tulkintaa, toimivat aineistoa kuvaavana esimerkkinä tai voi toimia tekstin elävöittäjänä. (Eskola & Suoranta 1998, 175–179.)

Teemoittelin tutkimuksessa saadun aineiston tutkimuskysymysten mukaan. Kyselystä saadut vastaukset vastasivat hyvin tutkimuskysymyksiini, joten teemoittelu oli helppoa. Nostin aineistosta tutkimuskysymyksiin vastaavat kohdat ja kerron näistä tuloksista luvussa 6.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa voidaan käyttää termejä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa tutkitaan oikeita asioita. Lisäksi on tärkeää, että kuvaukset, johtopäätökset, selitykset ja tulkinnat ovat luotettavia ja paikkansapitäviä. Validiteetin käsitteeseen liittyy tulosten yleistettävyyttä sekä tulkinnan ja käsitteiden virheetömyys. Reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa tulosten pysyvyyttä eli toistettavuutta. (Kananen 2008, 123.)

Kananen (2008, 122) kirjoittaa, että tutkimuksen eri vaiheisiin liittyy virhemahdollisuus, mutta niiden tiedostaminen vähentää niiden vaikutusta työn laatuun. Tutkija ja tutkittava ovat laadullisen tutkimuksen kaksi toimijaa. Tutkijan omien asenteiden ja näkemysten sekoittuminen tutkimusmateriaaliin on aina mahdollista. Tästä syystä olen kirjoittanut tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset eri lukuihin, jotta aineiston tulokset ja omat johtopäätökseni pysyvät erillään.

Varhaiskasvattajat vastasivat kyselyyn tiimeittäin ja kun vastaukset olivat valmiit, he veivät vastaukset suljetuissa kirjekuorissa päiväkodin johtajan toimistoon, josta hain kaikki vastaukset kerralla. Suljetuilla kirjekuorilla taattiin se, että varhaiskasvattajat saivat vastata luottamuksellisesti kysymyksiin. Lisäksi tutkimukseen vastattiin nimettömästi, eikä ryhmänkään nimeä tullut vastauksissa julki. Uskon, että se lisäsi vastaajien rohkeutta vastata todenmukaisesti kyselyyn.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa saatuja tuloksia varhaiskasvattajien näkemyksistä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta. Tutkimustulokset on teemoiteltu ja olen jakanut tulokset alalukuihin tutkimuskysymysten pohjalta.

6.1 Pedagogisen dokumentoinnin toteuttaminen

Tässä luvussa esittelen pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen liittyviä tuloksia. Tulokset keskittyvät termin määrittelyyn, pedagogisen dokumentoinnin menetelmiin ja sen säännöllisyyteen varhaiskasvatuksen arjessa.

6.1.1 Mitä pedagoginen dokumentointi on?

Varhaiskasvattajat määrittelevät pedagogisen dokumentoinnin vastauksiinsa työmenetelmäksi, jossa varhaiskasvatusta tehdään näkyväksi myös vanhemmille. Sen avulla tallennetaan lapsen päiväkotiarkea ja saadaan tietoa lapsen kehityksestä. Varhaiskasvattajien vastauksista selviää, että he toteuttavat erilaista toimintaa viikoittain, jonka yhteydessä saavat tietoa lapsista. Lisäksi varhaiskasvattajat toivat esille, että pedagogisten dokumenttien kautta on mahdollista palata varhaiskasvatuksen erilaisiin tilanteisiin myöhemminkin.

Tiedon keruuta lapsen kehityksestä, tiedoista ja taidoista, jotta nähdään miten lapsi on oppinut ja onko jokin osa-alue jäänyt heikommaksi kuin toinen.

Se antaa mahdollisuuden palata asiaan.

6.1.2 Pedagogisen dokumentoinnin menetelmät

Havaintojen ja muistiinpanojen kirjoittaminen esimerkiksi vihkoon oli aineistossa eniten mainittu pedagogisen dokumentoinnin menetelmä. Varhaiskasvattajat merkitsevät muistiinpanoja lapsen päivästä, jotta ne on helpompi muistaa ja kertoa vanhemmille hakutilanteessa. Muistiinpanot voivat olla havaintoja esimerkiksi lapsen taidoista, tekemisistä ja mielenkiinnonkohteista. Aineistossa mainittiin myös, että varhaiskasvattajat jakavat keskenään havaintoja lapsista ja tiimin merkitys korostui tässä yhteydessä havaintojen jakamisen mahdollistajana.

Päivittäin merkitsemme vanhemmille lapsen päivästä kerrottavia asioita.

Työn ohella havainnointeja jakaen, vähemmän jos tiimi jää välistä.

Toinen pedagogisen dokumentoinnin menetelmä, jota varhaiskasvattajat mainitsivat aineistossa useaan kertaan, oli valokuvaus. He jakavat valokuvia sähköisen kasvunkansion kautta vanhemmille. Valokuvauksen lisäksi videokuvaus mainitaan aineistossa, mutta siitä ei kerrota sen tarkemmin.

Lasten ja ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat nousevat aineistossa esille pedagogisen dokumentoinnin menetelmänä. Varhaiskasvatussuunnitelmat mainitaan, kun varhaiskasvattajat kuvasivat pedagogisen dokumentoinnin toteuttamista. Heillä on omat vastualueet ja niihin tarvittava aika varattuna, jotta niiden toteuttaminen onnistuu.

Jokaisella omat vastualueet ja niille varatut ajankohdat (esim. vasut)

Muita aineistossa nousseita pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä ovat askartelujen näytteille laittaminen, palaverit ja toimintaa ohjaavat kuvat. Näitä kolmea toimintatapaa pedagogisen dokumentoinnin muotona ei kuvata sen tarkemmin.

6.1.3 Pedagogisen dokumentoinnin säännöllisyys

Pedagogisen dokumentoinnin säännöllisyydestä ei tullut kovin tarkkoja vastauksia. Suurin osa varhaiskasvattajista toi esille, että se on heidän ryhmässään vähintään viikoittaista, mutta osa koki lisäksi, että sitä pitäisi tahtua useammin.

Viikoittaista, pitäisi ehtiä kyllä useammin.

Yritämme valokuvata mahdollisimman paljon, koska sillä tavoin parhaiten välittyy vanhemmille heidän lapsensa touhu. Vasuja varten laitetaan muistiinpanoja/havaintoja ylös läpi vuoden.

6.2 Pedagogisen dokumentoinnin hyödyt ja haasteet

Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää millaisia hyötyjä ja haasteita pedagogiseen dokumentointiin liittyy. Esittelen tässä alaluvussa tutkimuksessa selvinneitä hyötyjä ja sen jälkeen haasteita.

6.2.1 Tukena vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä

Tutkimustuloksista nousee esille, että varhaiskasvattajat käyttävät pedagogista dokumentointia vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tukena. Pedagogisen dokumentoinnin avulla vanhemmille voidaan välittää tietoa

lapsen arjesta ja käyttää pedagogisia dokumentteja kuulumisten jakamisessa. Varhaiskasvattajat kokivat myös, että kun vanhemmat näkevät materiaalia päiväkodista, he voivat siten tulla osaksi lapsensa hoitopäivää.

Sen avulla voidaan tehdä lapsen, kuin koko lapsiryhmänkin arkea näkyväksi myös vanhemmille.

Varhaiskasvattajat kokivat, että pedagoginen dokumentointi konkretisoi toimintaa ja tekee sen näkyväksi. Erityisesti valokuvaus mainittiin hyvänä keinona toiminnan tuomisessa näkyväksi vanhemmille. Myös lapset mainittiin tässä ja varhaiskasvattajat kokivat, että toimintaa konkretisoidaan myös heille.

Valokuvia käytetään toiminnan tuomisessa näkyväksi vanhemmille sekä lapsille.

6.2.2 Tukena toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa

Aineistosta selviää, että varhaiskasvattajat käyttävät pedagogista dokumentointia arvioinnin ja suunnittelun tukena. He kokivat, että se toimii arvioinnin ja suunnittelun mahdollistajana. Varhaiskasvattajat mainitsivat käyttävänsä pedagogista dokumentointia lapsen kehityksen arvioinnissa, toiminnan suunnittelussa ja sen kehittämisessä.

Lapsen kehityksen arviointiin, toiminnan suunnitteluun (mikä on sellaista, mitä tämä ryhmä tarvitsee).

Toiminnan arvioimiseen ja kehittämiseen, uusiin suunnitelmiin ja kuinka toteuttaa niitä.

Varhaiskasvattajat toivat tutkimuksessa esille lapsen kehityksen arviointiin liittyen myös sen, että pedagogista dokumentointia voidaan käyttää kehityksen haasteiden huomaamisessa. Kun kehityksen haasteet huomataan ajoissa, lasta pystytään tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Varhaisen tuen tarpeen huomiointi.

Lapsen kehityksen arvioinnin lisäksi varhaiskasvattajat käyttävät pedagogista dokumentointia oman työnsä arvioinnin tukena. Oman työn arviointi helpottuu, kun voi katsoa omaa toimintaansa esimerkiksi videoituna. Siten pystyy palaamaan tilanteeseen myöhemmin.

Se antaa myös mahdollisuuden asettua etäämmälle itsestään työntekijänä ja katsoa omaa toimintaa toisin silmin -> videointi.

6.2.3 Lapsilähtöisyyden mahdollistuminen

Aineistossa mainitaan lapsilähtöisyys pedagogisen dokumentoinnin hyötynä. Varhaiskasvattajat kokevat, että he pystyvät tallentamaan lapsista lähteviä ajatuksia ja ideoita ja nappaamaan niitä toimintaan. Pedagoginen dokumentointi tuo lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet näkyviksi ja siten helpottaa suunnittelua. Varhaiskasvattajat mainitsivat, että lapset tulevat nähdyiksi pedagogisen dokumentoinnin avulla.

Saadaan kokonaiskuva lapsesta ja ryhmästä ja osataan toteuttaa lapsilähtöistä toimintaa.

6.2.4 Pedagogisen dokumentoinnin haasteet

Suurimmaksi haasteeksi varhaiskasvattajat vastasivat ajan puutteen. Lisäksi varhaiskasvattajat kokivat haasteeksi sen, että kirjattuja havaintoja pitää säilyttää lukitussa kaapissa ja niitä ei muista aina ottaa esille. Kolmas haaste, joka aineistossa mainittiin, oli vaihtuvat työntekijät. Asiaa ei avattu sen enempää.

Aika. Havaintoja pitäisi pystyä enemmän kirjoittamaan ylös, mutta arjen hektisyys vie siltä aikaa. Havainnot pitää myös säilyttää lukkokaapissa, joten muistiinpanoja ei muista ottaa esille.

6.3 Pedagogisen dokumentoinnin kehittäminen

Kolmas tutkimuskysymys liittyi pedagogisen dokumentoinnin kehittämiseen. Seuraavaksi esittelen varhaiskasvattajien näkemyksiä sen kehittämisestä.

Pedagogisen dokumentoinnin kehittämisen yhteydessä varhaiskasvattajat toivoivat, että se olisi luontevampi osa heidän arkeaan ja että se olisi säännöllistä. He kokivat, että pedagoginen dokumentointi pitäisi saada enemmän käyttöön arjessa. Tässä yhteydessä he mainitsivat havainnointivihon ja valokuvauksen käytön. Lisäksi varhaiskasvattajat mainitsivat, että asioiden kirjaamisen ollessa luonnollinen osa arkea, se helpottaisi ajankäytön hallintaa.

Esim. valokuvaus pitäisi saada vielä luontevammaksi osaksi päivittäistä arkea.

Myös asioiden kirjaaminen olisi hyvä saada päivittäiseksi automaatioksi. Näin ajankäytön hallintakin helpottuisi.

Toinen asia, jonka varhaiskasvattajat mainitsivat pedagogisen dokumentoinnin kehittämisen yhteydessä, oli tiimipalaverien pitäminen. He kokivat, että säännöllisesti joka viikko pidetyt tiimipalaverit toimivat pedagogisen dokumentoinnin tukena. Sen vuoksi niiden pois jäämistä ei pidetty hyvänä asiana.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa selvinneistä tuloksista tehtyjä johtopäätöksiä. Vertaan tuloksia aiempiin tutkimuksiin ja aiheeseen liittyvään tietoperustaan. Lisäksi pohdin, mitä tekisin toisin opinnäytetyöprosessissa ja mahdollisia jatkotutkimusideoita. Kuten luvussa 5 tuli esille, tutkimustehtävänä oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta.

Varhaiskasvattajat määrittelevät tutkimuksen tuloksissa pedagogisen dokumentoinnin menetelmän, jonka avulla tehdään näkyväksi varhaiskasvatusta. Tämä määritelmä on vastaavanlainen, kuin luvun kolme määritelmässä. Tästä voi päätellä, että pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvattajille terminä tuttu ja he ymmärtävät mistä siinä on pohjimmillaan kyse. Tuloksista kuitenkin selviää, että käytännön työhön liittyy haasteita.

Tutkimukseni tuloksista nousee esille, että havaintojen kirjaaminen ja valokuvaus ovat eniten käytössä olevia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä. Näitä pedagogisia dokumentteja käytetään vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tukena. Maunulan ja Sirjalan (2014) tutkimuksen tulokset ovat samankaltaisia. Varhaiskasvattajat saattavat pitää niitä helpoimpina tapoina toteuttaa pedagogista dokumentointia ja ne soveltuvat parhaiten päiväkotiarkeen. Lisäksi ne ovat sellaisia menetelmiä, jotka kaikki työntekijät pystyvät omaksumaan, eivätkä ne vaadi mitään erityistä kouluttautumista.

Rintakorven (2010) Pro Gradu- tutkielman tuloksissa nousee myös esille erilaisia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä. Menetelmät, joita varhaiskasvattajat tuovat hänen tutkimuksessaan esille, ovat muuten samoja kuin omassa tutkimuksessani, mutta sieltä nousee lisäksi esille erilaisten lomakkeiden käyttö. Airion ja Palmroosin (2016) tutkimuksessa tuodaan esille lapsihaastattelut, piirustusseinä ja projektikansiot pedagogisen dokumentoinnin menetelminä, joita ei omassa tutkimuksessani tule esille.

Koivunen & Lehtinen (2015, 82) esittelee kirjassaan edellä mainittujen menetelmien lisäksi muun muassa sadutuksen ja äänittämisen. Nämä menetelmät ovat hyviä silloin kun halutaan dokumentoida lapsen ajatuksia hänen omin sanoin tai kun halutaan dokumentoida lapsen kielellisten taitojen kehittymistä. Koska eri tutkimuksissa tulee esille hiukan erilaisia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä, olisi mielenkiintoista koota niistä

jonkinlainen opas, jotta mahdollisimman moni hyötyisi näistä menetelmistä ja jotta pedagoginen dokumentointi saataisiin monipuolistumaan varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvattajat mainitsivat tutkimukseni aineistossa, että pedagogisesta dokumentoinnista on hyötyä vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tukena. Keskinen ja Lounassalo (2011, 205–206) kirjoittavat, että varhaiskasvattajien ja vanhempien välistä yhteistyötä voidaan luoda yhteisesti jaettujen pedagogisten dokumenttien avulla yhdessä keskustellen. Pedagogisen dokumentoinnin avulla vanhemmat saadaan kasvatusyhteisön jäseniksi.

Koivusen ja Lehtisen (2015, 97–101) mukaan toiminnan suunnittelu ja arviointi perustuvat havaintojen ja muun dokumentoinnin avulla saatuihin tuloksiin. Tuloksistakin selviää, että varhaiskasvattajat kokevat pedagogisen dokumentoinnin toiminnan arvioinnin ja suunnittelun tukena.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 30) korostetaan lasten ja vanhempien osallisuutta. Varhaiskasvatuksessa tulee kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja rakenteita. Lasten ja vanhempien osallistumisen mahdollistaminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta. Varhaiskasvattajat mainitsevat tutkimuksessani lapsilähtöisyyden mahdollistumisen pedagogisen dokumentoinnin seurauksena. Kun lasten kiinnostuksen kohteita dokumentoidaan, on mahdollista suunnitella lapsilähtöistä toimintaa yhdessä lasten kanssa ja samalla lasten osallisuus lisääntyy.

Isoin haaste, jonka varhaiskasvattajat nimesivät omassa tutkimuksessani, oli ajan puute pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen esteenä. Mounula ja Sirjala (2014) sekä Airio ja Palmroos (2016) saivat tutkimuksissaan saman tuloksen. Tästä voi päätellä, että se on melko merkittävä haaste ja siihen pitäisi löytää jokin ratkaisu. Pedagogiseen dokumentointiin liittyy paljon hyötyjä, joten olisi tärkeää saada se luonnolliseksi osaksi päivittäistä arkea varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatustyö vaatii läsnäoloa, sitoutumista sekä henkistä ja fyysistä aktiivisuutta. Varhaiskasvatuksen arki on monesti hektistä ja välillä voi tuntua mahdottomalta saada mahtumaan uusia asioita päivään. Joidenkin työntekijöiden kohdalla pedagoginen dokumentointi voi vaatia uusien taitojenkin opettelemista. Tärkeintä olisi saada pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen työmenetelmäksi, joka on osa jokapäiväistä arkea. (Rintakorpi 2009, 88.)

Tutkimuksen toteuttamisen jälkeen valitsisin aineistonkeruumenetelmän toisin. Kyselylomakkeen avulla sain melko niukkoja vastauksia. Uskon, että esimerkiksi haastattelu olisi tuottanut laajemman aineiston, koska siinä olisi voinut tehdä jatkokysymyksiä aiheesta. Nyt osa vastauksista jäi hiukan

epäselviksi ja lyhyiksi pelkän kyselyn avulla. Jätin tulkinnanvaraiset vastaukset pois tuloksista, koska olisin saattanut tulkita niitä liikaa ja vastaajan näkemys asiasta olisi saattanut vääristyä.

Kyselylomakkeen avulla kerätyllä aineistolla on vaikea arvioida, kuinka toissaan varhaiskasvattajat vastasivat kyselyyn. Haastattelussa olisi voinut ilmeiden ja eleiden avulla päätellä vastaajien asenteita pedagogista dokumentointia kohtaan. Lisäksi vastaajat saattavat vastata kyselyyn sitä, mitä ajattelevat tutkimuksen toteuttajan haluavan kuulla. Uskon kuitenkin, että tutkimustulokset ovat luotettavia, koska varhaiskasvattajat pystyivät antamaan käytännön esimerkkejä arjestaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana tuli mieleen muutamia jatkotutkimusideoita. Pedagogisesta dokumentoinnista voisi tehdä yhteistyössä varhaiskasvattajien kanssa toiminnallisen opinnäytetyön, jossa syntyisi käytännön opas sen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Olisi mielenkiintoista saada menetelmäopas, jossa on mahdollisimman paljon erilaisia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä koottuna. Uskon, että pedagogisessa dokumentoinnissa voi käyttää paljon luovia menetelmiä, niitä pitäisi vain hiukan miettiä. Lisäksi sen pohtiminen, kuinka pedagoginen dokumentointi saataisiin luonnolliseksi osaksi päiväkotiarkea, olisi tärkeää.

Pedagogista dokumentointia voisi lähestyä myös vanhempien näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka vanhemmat kokevat sen ja millaiset menetelmät ovat heille merkityksellisimpiä lapsen kasvun ja kehityksen näkökulmasta ja varhaiskasvatuksen havainnollistamisessa. Pohdin tätä näkökulmaa opinnäytetyöprosessini alussa, mutta päädyin kuitenkin varhaiskasvattajien näkökulmaan. Pedagoginen dokumentointi ei välttämättä ole kaikille vanhemmille tuttu termi, joten jos heidän kanssaan toteuttaa tutkimuksen, pitäisi varmistaa, että kaikki ymmärtävät mistä siinä pohjimmiltaan on kyse. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa pedagogisen dokumentoinnin käyttöön, joten varhaiskasvattajien näkemysten selvittäminen tuntui luonnolliselta.

LÄHTEET

Airio E. & Palmroos M. (2016). *”Me annetaan kaikkien kukkien kukkia”*. *Varhaiskasvattajien näkemyksiä satakielipedagogiikan toteuttamisesta integroidussa erityisryhmässä*. Opinnäytetyö. Sosiaaliala. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 20.6.2017 osoitteesta http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/116690/Airio_Elina_Palmroos_Milja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Eskel P. & Marttila M. (2013). Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Jyväskylä: PS-kustannus, 75–96.

Eskola J. & Suoranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Heikka J., Hujala E., Turja L. & Fonsén E. (2016). Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 55–67.

Heinimaa E. (2000). Humanismia ja lapsuuden kunnioittamista- Reggio Emilian kunnalliset päiväkodit pedagogisena suunnannäyttäjänä. Teoksessa A. Hintikka (toim.) *Erilaisesta oppijasta erinomaiseksi oppijaksi. Kokemuksia erilaisesta opettamisesta ja erilaisesta oppimisesta*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 57–68.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. (2014). *Tutki ja kirjoita*. Porvoo: Tammi.

Kananen J. (2008). *Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja.

Keskinen R. & Lounassalo J. (2011). Pedagoginen dokumentointi. Leppoistava osallisuuden mahdollistaja. Teoksessa A. Mäkitalo, S. Nevanen, M. Ojala, S. Tast, T. Venninen & B. Vilpas (toim.) *Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2*. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 25, 199–216.

Koivunen P. & Lehtinen T. (2015). *Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Leinonen J., Venninen T. & Ojala M. (2011). Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilökunnan näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa A. Mäkitalo, S. Nevanen, M. Ojala, S. Tast, T. Venninen & B. Vilpas (toim.) *Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista*

päiväkodin arjessa 2. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 25, 83–98.

Maunula E. & Sirjala J. (2014). *Kasvattajien näkemyksiä pedagogisesta dokumentoinnista. Kartoitus pedagogisen dokumentoinnin nykykäytöstä kasvatuskumppanuuden tukena*. Opinnäytetyö. Sosiaaliala. Metropolia ammattikorkeakoulu. Haettu 7.3.2017 osoitteesta http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/82633/Maunula_Sirjala.pdf?sequence=1

Pitkänen, J., Virkki, S. & Marjanen, P. (2016). Dokumentoinnista pedagogiseen dokumentointiin. *Kasvu 2/2016*. Haettu 6.7.2017 osoitteesta <http://talentia.e-julkaisu.com/2016/kasvu2/docs/Kasvu216.pdf>

Rintakorpi K. (2009). Dokumentointi toiminnan kehittämisen välineenä. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A. Välimäki (toim.) *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 84–89.

Rintakorpi K. (2010). *Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa*. Pro Gradu- tutkielma. Kasvatustiede. Helsingin yliopisto. Haettu 14.3.2017 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf>

Roos P. (2016). *Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa*. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Turja L. (2016). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–54.

Varhaiskasvatuslaki 2015/580 § 2a. Haettu 16.1.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2016). Opetushallitus. Haettu 21.2.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatus-suunnitelman_perusteet_2016.pdf

KYSELYLOMAKE

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta. Toivon, että vastaatte tähän kyselyyn yhdessä tiiminne kanssa. Kiitos vastauksista ja yhteistyöstä!

1. Mitä pedagoginen dokumentointi on?
2. Kuinka säännöllistä pedagoginen dokumentointi on ryhmässänne?
3. Kuinka pedagogisen dokumentoinnin käytännön toteutus tapahtuu ryhmässänne?
4. Mitä pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä käytätte ja kuinka usein?
5. Mihin käytätte pedagogisia dokumentteja?
6. Mitä hyötyä pedagogisesta dokumentoinnista on?
7. Millaisia haasteita pedagogiseen dokumentointiin liittyy?
8. Kuinka pedagogista dokumentointia voisi kehittää ryhmässänne?